

ARNO GEIGER

SRETNA TAJNA

LEYKAM
international

Arno Geiger
SRETNA TAJNA

LEYKAM international

NAKLADNIK

Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA

Jürgen Ehgartner

UREDNIKA

Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA

Igor Crnković

LEKTURA

Neli Mindoljević

© 2025 Leykam international d.o.o., Zagreb

Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Das glückliche Geheimnis“.

© 2023 Carl Hanser Verlag GmbH & Co.KG, München

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu Ministarstva kulture
i medija Republike Hrvatske.

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

 Federal Ministry
Housing, Arts, Culture,
Media and Sport
Republic of Austria

Gefördert durch das Bundesministerium
für Wohnen, Kunst, Kultur, Medien und Sport.

ISBN 978-953-340-216-1

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001276823.

ILUSTRACIJA NA NASLOVNICI

Shutterstock

FOTOGRAFIJA AUTORA

© Heribert Corn

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Tvrtko Gregurić

TISKARA

Denona d.o.o., Zagreb
Tiskanje dovršeno u kolovozu 2025.

Arno Geiger

SRETNA TAJNA

Prijevod s njemačkoga
Igor Crnković

Zagreb, 2025.

za Katrin

Oduvijek sam imao tajni život
i oduvijek je samo taj bio pravi.

Imre Kertész, *Dnevnik s Galije**

* Imre Kertész: *Galyanaplo (Dnevnik s Galije)*, prev. Xenia Detoni, Fraktura, Zagreb, 2008. (op. prev.)

Postoje tajne koje su mračne, a postoje i tajne koje su sretne. Dvadeset i pet godina moja su sretna tajna bili krugovi po bečkim ulicama i pretraživanje kontejnera za stari papir u potrazi za bilo čime što mi je bilo zanimljivo. Jasno mi je da to nipošto nije svakodnevna zabava, premda je riječ o nečemu što jest svakodnevno, o jednoj od rijetkih stvari koja je dostupna svim ljudima: otpadu. A ipak, čovjek koji se tolike godine dobrovoljno bavi tom svakodnevnom pojavom mora biti pomalo lud. Naravno, sebe ne smatram ludim. Međutim, dio mojega razuma koji nije lud govori mi da u meni ipak mora postojati barem natruha ludila. *Sretnoga* ludila, odgovara ludi dio mene.

Dvadeset pet godina. Naše je društvo industrija odbacivanja stvari, koja radi punom parom i proizvodi beskrajnu rijeku otpada. Iz te sam rijeke, moćne poput Mekonga, koja svakodnevno teče pored nas, s vremena na vrijeme izvlačio komadiće za sebe. To što sam činio bilo je poput grabljenja vode sitom. S obzirom na nepreglednu količinu odbačenih stvari, ono malo što sam donosio kući usporedivo je s kapljicama vode koje se zahvaljujući površinskoj napetosti zadržavaju na rupicama sita.

U međuvremenu sam odustao od bavljenja time. Međutim, četvrt stoljeća provedenih na ulici i bavljenja nečime što je drugim ljudima mrsko na ljudskoj

ličnosti ostavlja trag koji se ne može jednostavno izbrisati. Odbačeni predmeti tih su četvrt stoljeća bili dio mogega života. Ljudska ličnost ne može dugo biti neovisna o onome čime se bavi. Kad se netko desetljećima, tjedan za tjednom, kad god mu to okolnosti dopuštaju, bavi aktivnostima kojima se obično bave jedino oni koji su odbačeni, to na njegovoj osobnosti mora ostaviti trag. Moji su me krugovi po gradu s jedne strane oblikovali kao osobu, a s druge i kao književnika. I to je najbolje što o njima mogu reći.

Otpad je neiscrpna tema, ne samo kao golem izvor sirovina, već i kao kulturni resurs, kao pododjel kulturne svijesti, kao neka vrsta kulturnoga taloga. U otpadu se krije potencijal za opskrbu energijom čitavih gradskih četvrti. Ali on također može pokrenuti i kreativne procese. U otpadu završi ono što je odbačeno, a takvim, odbačenim stvarima, društvo otkriva informacije o sebi. Arheolozima nekadašnji gradski opkopi zatrpani otpadom predstavljaju izvor blaga. Jer oni znaju: ono što je bačeno opisuje neku eru jednako dobro kao i najvažnije umjetničko djelo. U otpadu živi istina. A istina kad-tad mora isplivati na vidjelo: život se sastoji od nereda, zbrke, prljavštine i smrti. Najljepši, najsavršeniji svijet je poput gnojnice.

U tome sam smislu i ja netko tko se posvetio istraživanju najljepšeg, najsavršenijeg svijeta. O tome je riječ u ovoj priči. I svjestan sam da jedan takav tekst, ako je dobro napisan, možda zvuči bolje nego što bi trebao zvučati. U stiliziranju svega što sam doživio, u subjektivnome prikazu onoga što je nekoć bilo, a što sad sažimam riječima, moja priča predstavlja književno djelo.

Skitnica s ulice uđe u kuću, u svoj stan, sjedne za stol i zapisuje bilješke. Zapisujući sve što mu se u životu događa, uličar se pretvara u čovjeka od pera.

U skoro će biti tri desetljeća otkako je sve započelo. Bile su mi dvadeset četiri godine i nisam tražio nikakav posao jer sam želio postati književnikom. Živio sam u Beču, u zgradi koja je izgledala kao da će se svakoga trena srušiti. U toj trošnoj zgradi živio sam u oronulome stanu veličine trideset četvornih metara, koji se sastojao od uske kuhinje i jedne sobe koja je bila spojena s njom. Ta je soba morala ispunjavati funkciju dnevnog boravka, radne sobe, blagovaonice i spavaće sobe. Kupaonicu u hodniku dijelio sam sa susjedima.

Za oskudan inventar stana kupljen na crno moji su roditelji dvije godine morali otplaćivati izdašnu svotu, što je u tadašnjem Beču, s obzirom na kronični nedostatak stambenog prostora, bila uobičajena praksa. Ta se početna investicija, zahvaljujući iznimno niskoj stanarini i mojoj spremnosti na štednju, ubrzo isplatila. Stan je bio smješten nedaleko od Opere, u središtu grada. U njemu sam pronašao mjesto koje je ponekad bilo obasjano suncem, a ponekad ljubavlju. Još jedna prednost bila je i neposredna blizina tržnice *Naschmarkt*, na kojoj sam se mogao povoljno opskrbljivati hranom, a subotom su se na njoj održavali buvljaci. Na njima sam kupovao sve što mi je trebalo: knjige i olovke, kao i kućanske potrepštine i odjeću.

Stan je na prvi pogled djelovao depresivnim, sa starom posteljinom i ormarima visokima dva i pol metra,

koje su mi roditelji kupili na kredit. No smatrao sam ga svojim domom i bio sam sretan što imam mjesto za sebe i vrata iza kojih se mogu zaključati. Često sam u njemu učio za ispite te usput pisao svoj prvi roman. Imao sam djevojku, M., koja se silno trudila čitati sve što sam pisao, premda bi čitajući najčešće zaspala. Sjedeći za pisaćim stolom, primijetio bih da spava tek kad iza svojih leđa više ne bih čuo listanje stranica. M. je spavala iznimno tiho. Kad mi je samomu trebalo nešto za čitanje, odlazio sam na buvljak. A s njega sam se vraćao ne s jednom, nego s deset knjiga. Budućnost mi se činila toliko velikom i prostranom da sam se bez oklijevanja opskrbljivao za nju. Pritom sam bio toliko svojeglav da sam češće birao djela koja su neobična nego ona uobičajena i općeprihvaćena.

Gledajući unatrag u bujici vremena, moram reći: M. i ja bili smo djeca iz provincije, nesigurna i marljiva. Uživali smo u milovanju i druženju, ali nismo dugo izdržali. Čak smo i milovanje i druženje prakticirali usredotočeno, a ne ustrajno poput drugih. Bili smo neprekidno u pokretu, znatiželjni i zabrinuti oko vlastita napretka.

Kod ureda Bečkih gradskih tržnica na Lančanome mostu, pokraj kojega sam gotovo svakodnevno prolazio na putu u kupovinu, nalazilo se veliko reciklažno dvorište s nekoliko kontejnera za papir. Ondje sam jednoga dana naletio na pet kutija za banane prepunih knjiga. Sasvim slučajno. Ili se samo tako čini? Možda slučajnost i nije prava riječ, jer bio sam toliko oduševljen velikim gradom da sam oči uvijek držao širom otvorene. Prije ili poslije moralo se i to dogoditi.

Kod postaje podzemne željeznice zaustavio sam taksi, koji me je zajedno s kutijama odvezao do stana. Kad sam stigao kući, dok sam podizao poklopce kutija srce mi je od uzbuđenja udaralo kao ludo. Još uvijek u ušima čujem taj specifični zvuk struganja kartona. Sjećam se da sam u njima pronašao *Borbu za Rim* Felixa Dahna, *Heidi* Johanne Spyri i katalog s plakatima za izložbu *Pokaži svoju ranu!* Josepha Beuysa, koji mi još i danas stoji stisnut na polici s knjigama.

Toga sam se dana prvi put susreo s mogućnostima koja pružaju javna odlagališta otpada. I otad sam, svaki put kad bih prolazio pokraj tog odlagališta, zavirio u kontejnere za papir. U njima sam nevjerojatno često pronalazio plijen za kojim bih posegnuo: knjige, fotografije, časopise i novine. Već i običan primjerak *FAZ-a** smatrao sam dragocjenim pronalaskom.

Ono što iskra predstavlja za nabijenu pušku, to je prigoda za sklonost. I tako sam pomislio: zašto bih zavirivao u samo jedan kontejner kad ih je u gradu tisuće? Tako se dogodilo da sam skrenuo s pravoga puta i besciljno se zaputio na teren obilježen prljavštinom i manjkom doličnosti. Upleo sam se u nešto što je isprva djelovalo kao ludost, da bi se poslije pretvorilo u odličnu stvar.

Kad je čovjek mlad, sve mu se čini jednostavnim, poput vilice i noža, poput trave na livadi, poput goluba na krovu. Dok sam se odjeven u stare traperice i iznošenu jaknu povlačio ulicama, povremeno gurajući i po tri knjige istodobno u naprtnjaču, nisam previše

* *FAZ - Frankfurter Allgemeine Zeitung* – jedan od najvećih i najuglednijih njemačkih dnevnih listova. (op. prev.)

razmišljao o tome. Dok sam hodao, u glavi sam prepravljao dva romana koja sam napisao u ranim dvadesetim godinama i koje sam već znao napamet. Ili bih letargičnu glasu u svojoj glavi dopuštao da razmišlja o prošlosti i budućnosti. Ili bih ga ušutkavao recitirajući pjesme.

U mojim očima hodanje je bilo zdravo, provođenje nekoliko sati na svježemu zraku uz blago povišene otkucaje srca. Sve to saginjanje i uranjanje u dubine kontejnera, uz neprekidno osvrtnje lijevo-desno preko ramena kako bih provjerio prilazi li mi tko straga, bilo mi je dobro za leđa. Čovjek koji neprekidno sjedi za stolom postane ukočen i pristran.

Nakon otprilike četiri sata iscrpljen sam se vraćao kući. M., koja se u međuvremenu uselila k meni i koja mi je pomagala u stvaranju još skućenijih životnih uvjeta, dočekala bi me sa strogim pogledom. Imala je iznimno dugačke, glamurozne trepavice i upečatljive tamne oči. Govorila mi je: „Izgledaš poput kakva gangsterskog bosa.”

„Doista?”

„Tjeraš me da se uistinu stidim zbog tebe.”

Odjeća koju sam nosio uistinu nije bila nimalo elegantna. Na kraju svojih lutanja najčešće sam izgledao jadno i bio sam prljav kao svinja. Ali to nije bio jedini razlog zašto M. moje krugove po gradu nije voljela. Bili smo djeca roditelja srednje klase s bogatoga zapada Austrije, odrasla nedaleko od švicarske granice, gdje trava nije jedino što buja. Uvijek me iznova zapanji koliko su ljudi vezani uza svoju prošlost. Premećući po stvarima koje su drugi odbacili, kršio sam konvencije svojega podrijetla. U kraju iz kojega smo M. i

ja potekli, ljudi su imali urođenu potrebu za održavanjem vanjskoga statusa. Ondje su se više cijenili oni koji su poštovali tradiciju nego oni koji su je kršili. A strogo govoreći, ni u Beču ljudi nisu bili mnogo bolji. Gotovo kineska sklonost prema strogim pravilima društvenog ponašanja, s kojom sam se povremeno susretao u Beču, također nije bila nimalo poticajna za preskakanje barijera.

Kad bih radi odvlačenja pozornosti iz naprtnjače izvukao zbirku pjesama Sergeja Jesenjina, znao sam pobuditi i M.-inu znatiželju. Pročitao sam joj pjesmu otisnutu na koricama knjige, a ona je na to podignula svoje glamurozne trepavice i rekla: „Suludo je da netko ovakvo što baca.”

*Ah, i sam vidjeh sinoć gdje se
Kroz magle i mrazne grane
Riđe ždrijebe – žuti Mjesec
Upreže u naše sane.**

Kako bih izbjegao daljnju prepirku, otišao sam pod tuš, koji je bio stiješnjen u stražnjem dijelu kuhinje. Poslije tuširanja, slistio sam četiri ili pet sendviča s domaćom kobasicom koju mi je majka redovno slala. Potom sam sjeo za pisaći stol.

Uživao sam u svojim krugovima. Sviđalo mi se više-satno lutanje i nepredvidivost onoga s čime sam se putom susretao. Svaki je krug isprva bio nešto skriveno, latentna tajna. Pitao sam se što ću ovaj put pronaći?

* Sergej Jesenjin: *Sobranie sočinienij v pjati tomah (Pjesme)*, prev. Vladimir Gerić, Matica hrvatska, Zagreb, 1963. (op. prev.)

Nešto veličanstveno? Ili ništa? Osim toga, cijenio sam i što su mi ta lutanja pomagala da zaradim za život. Bio sam pri završetku studija i više-manje svjestan toga kako moja odluka da postanem književnikom krije brojne opasnosti. Pišući, sudjelovao sam u igri čija pravila nisam poznao. Pritom sam, čitajući jedino relevantne biografije, znao da ta igra gubitnicima donosi posebnu kaznu: istinski neuspjeh. Stoga sam djelovao s dobrom voljom mladića koji zna da će mu, ako ne bude dao sve od sebe, životni pothvat propasti. Međutim, unatoč tomu, osjećao sam nelagodu, pa čak i strah. Jedino što mi je u svemu bilo utješno, bila je činjenica da sam, uz ljetni posao tehničkoga pomoćnika na Festivalu u Bregenzu, sad barem i u Beču imao kakav-takav honorarni izvor zarade.

Iznenadujuće sam redovno nailazio na velike količine knjiga, koje su ponekad bile i vrijedne, kao i zbirke poštanskih maraka, povijesne vrijednosne papire, stare stripove, automobilske brošure, otisnute grafike i postere, koje sam potom prodavao aukcijskim kućama. Kako bismo prodali manje vrijedne predmete, M. i ja triput smo godišnje unajmljivali štand na buvljaku. To mi je omogućavalo život bez obveza, bez ovisnosti o poslodavcima, te zadržavanje neovisnosti i slobode za pisanje.

Nepresušna zaliha razglednica, omotnica i uredskoga pribora bila mi je i više nego korisna. Za ispis svojih tekstova nisam više koristio kupovni papir, već pronađeni, memorandume tvrtke *Strohbach & Pötscher*. Imao sam ih u izobilju. Gospodin Klimsza, moj prvi susjed, pekar, vidjevši u mojem stanu hrpu tog papira,

rekao je: „Arno, s ovakvom zalihom možeš pisati sve do sudnjeg dana.”

Čitao sam iznimno mnogo, doslovce sve što mi je sudbina donosila na stol. U to sam vrijeme ponedjeljkom ujutro odlazio u svoje krugove. I gotovo bih uvijek nešto pronašao. A često bih to što sam pronalazio do sljedećega ponedjeljka već pročitao.

S tržnice sam kući donosio argentinske kašete za kruške. Sklepane od lagana drva i malena formata, mogle su se slagati jedna na drugu, tako da sam od njih stvarao beskrajno proširiv regal za knjige. M. i ja ispraznili smo jedan od visokih ormara te ga preimenovali u *Trgovinu*. U njega smo odlagali kutije za banane s knjigama namijenjenima prodaji na buvljaku.

Kad smo nakon prve rasprodaje M. i ja uvečer prebrojili novac, shvatili smo da smo zaradili šest tisuća šilinga – iznos koji je bio dovoljan za gotovo šest mjesečnih stanarina. Gledajući kroz prizmu financijskih potencijala koji su se time otvarali, osjećao sam se kao da sam otkrio grobnicu faraona. Riječ papir dolazi od *papyrus*. A faraoni su imali monopol na papirus. Stoga korijen riječi papir doslovce znači: *ono što pripada faraonu*.

Pola godine poslije, na drugoj smo rasprodaji zaradili dvostruko više. M. i ja plesali smo od sreće. Cijene smo određivali vodeći se intuicijom, nagađanjem ili jednostavno srećom, pa smo u nedoumici ponekad prodavali i ispod cijene, jer tad još nije bilo interneta, bila su to druga vremena, iz današnje perspektive nepojmljiva. Intuicija nas je često znala prevariti, no za poslovanje je to bilo poticajno. Ali imalo je više smisla prodati neku knjigu povoljno nego nositi je natrag

kući. Uostalom, čemu? Ionako smo računali s novim zalihama.

Na povratku kući gotovo sam bez ikakva napora uzbrdo gurao ručna kolica posuđena od susjeda Klimsza, na koja bismo naslagali gotovo prazne kutije. Na suncu su čak i neprodane knjige bile lakše, a od suhoće papira izvijale su im se korice. Ručna kolica pomalo su kloparala i poskakivala, što mi je ujutro predstavljalo golem izazov jer je sve na njima bilo teško poput olova.

Sviđa mi se izraz *laka lova*. Dobro opisuje tjelesni osjećaj koji sam imao dok smo se vraćali kući nakon dvanaest sati provedenih na nogama, suncu i prašini, zagrijanih mišića u kojima je sve pulsiralo. M. i ja umjesto novčanika nosili smo oko vrata kožnate torbice kakve smo moja braća, sestra i ja dobili dok smo još bili djeca, kad smo odlazili na odmor s izviđačima. Kako je dan odmicao, te su nam torbice oko vrata postajale sve težima puneći se lako zarađenim novcem. Sad, dok se toga prisjećam, i dalje osjećam kako mi se kožnati remen usijeca u vrat.

Prazne i poluprazne kutije pospremili bismo u ormar zvan *Trgovina*, istuširali se te potom otišli preko puta k susjedima Klimsza, kod kojih bismo u veliku keramičku zdjelu na njihovu blagovaonskom stolu, takozvani *Weidling*, istresli zarađeni novac. Tad smo ga svi zajedno brojili i čudili se. Osjećali smo se poput Baje Patka koji roni u svojem trezoru s novcem. Gospođa Klimsza nakon toga bi nas poslužila pečenom piletičnom s krumpirima. Nakon rasprodaja uvijek sam bio silno gladan. Da bih poslije, dok su sjedeći pred televizorom svi pričali uglas, gotovo zaspao od iscrpljenosti.

Međutim, u krevetu, M. i ja bismo nastavili razgovor: „Onaj čovjek, koji je kupio ilustrirano izdanje *Edde*, jesi li mu vidio lice? Bio je neizmjereno sretan!”

M. me je podržavala u tim rasprodajama i čuvala moju tajnu. Unatoč tomu, bila je i dalje skeptična, a moji joj krugovi po gradskome otpadu nikako nisu bili po volji. Ni sam se nisam osjećao posve ugodno, premda sam izbjegavao pokretati tu temu. Imao sam osjećaj kao da u cijeloj priči nešto nije čisto i da se ne pristoji kopati po tuđemu smeću. Ponad toga, lako je pretpostaviti da je moja civilna *gangsterska* odjeća u tim pohodima izgledala još i otrcanije nego što sam želio priznati. Sami često svoju oronulost doživljavamo pitoresknijom nego što je vide drugi. Kad bi mi M. zamjerala da izgledam poput klošara i govorila: „Bože sveti, na što to sličiš, dečko s mozgom poput tvojega!?” osjećao sam se postićenim. U takvim bih prigodama osjetio da mi je povrijeđena vlastita društvena slika o sebi. Tek sam trebao postati akademskim građaninom, i to kao prvi član svoje obitelji, stoga nije bilo lako otrgnuti se od konvencionalnih predodžbi o tome kako bi se trebao ponašati mladić koji je ostvario akademski uspjeh. Osim toga, to što sam pola svojega radnog vremena provodio kopajući po otpadu, potajno sam i sam doživljavao kao pad na društvenoj ljestvici. Ljudi koji su se bavili time čime sam se ja bavio, bili su prema tadašnjim moralnim standardima društveno obilježeni i smatrani su talogom društva.

Zanimljivo je da se nisam morao nositi sa zabranama, već s tabuima. Tabu je ponekad i sasvim bezazlena stvar, primjerice u slučaju jedenja šmrkalja u javnosti. Kad nas u javnosti uhvate da činimo takve stvari,

ponekad se postidimo više nego da smo prošli kroz crveno svjetlo na semaforu. Tabu označava granicu onoga što je prihvatljivo. Međutim, ta granica niti je precizno definirana niti postoje specifične sankcije za njezino kršenje. To je samo stvar pristojnosti.

Tijekom svojih krugova često sam nailazio na organe vlasti. U njih to čime sam se bavio nije izazivalo nikakvu sablazan, takve su stvari jednostavno dio slike grada. A grad koji, poput Beča, želi biti svjetski, s određenim se stvarima mora pomiriti, jer svjetski grad nije vojarna. Međutim, da sam roditeljima rekao kako jednom tjedno pola dana provodim kopajući po papirnom otpadu velegrada, pretpostavljam da bi majka bila silno nesretna, a otac nevjerojatno razočaran. Njih su dvoje morali skupiti mnogo novca kako bi svojoj djeci omogućili visoko obrazovanje. A onda ovakvo što!

No, dobro. Odricanje od fascinacije sa sobom nosi veću količinu slobode. To je primjenjivo u mnogim životnim područjima, pa tako i u pisanju.

Sa završetkom studija završila je i moja privremena vladavina mladosti. Sad mi je najveći izazov bio pronaći neki oblik postojanja kojemu ću moći nadjenuti ime i koji će mi moći poslužiti kao odgovor na pitanje: „A čime se vi bavite, mladiću?”

Želio sam da odgovor glasi: „Književnik sam.” Međutim, u mojim očima, književnik sam mogao biti tek kad me drugi počnu tako zvati. A to se isprva nije moglo očekivati. Premda sam marljivo pisao, dotad nisam još ništa objavio. A alternativni odgovor: „Preprodavač svega i svačega na buvljaku”, nije dolazio u obzir jer sam ga se stidio.

Prijelaz iz jedne uloge u drugu uvijek je težak. Trenutci transformacije bolni su. Sljedećih sam nekoliko godina živio u svojevrsnom međuprostoru, koji je bio neugodniji od onoga u mladosti: u privremenome carstvu neuspjeha. To su mi bile najgore godine u životu. Polovicu vremena pribojavao sam se budućnosti, a drugu polovicu samomu sebi zamjerao što sam toliko očajan.

Jedino vrijeme kad sam se osjećao istinski sretnim bila su ljeta na jezerskoj pozornici u Bregenzu, opernoj pozornici postavljenoj iznad Bodenskoga jezera, na kojoj sam tri mjeseca imao predefiniran identitet kao pomoćnik tonskoga tehničara. Ondje sam, umjesto remenom, kad mi se god prohtjelo hlače mogao vezati

i užetom za vođenje teladi, nitko za to nije mario. Bio je to kazališni pogon. Na jezerskoj pozornici susretalo se mnoštvo šarolika svijeta. Tijekom tih ljetnih mjeseci čak je i netko poput mene uspijevao uhvatiti dio mladenačke čarolije. Osjećali smo se slobodnima poput mladih pasa. Na poslu smo zbijali šale postavljajući iza kulisa velike zvučnike, od kojih su neki težili i po osamdeset kilograma, ili polažući kabele u blatu ispod pozornice. Povremeno bi netko od nas u punoj opremi pao u jezero, a svi bi se ostali smijali.

Kad bi započeo festivalski program, sve bi se smirilo. Dok je sve teklo glatko i dok su Fidelio i Rocco svake večeri kopali Florestanov grob, mi smo dežurali kartajući. Ili sam čitao knjige.

Sredinom rujna svake sam se godine vraćao u Beč. Čitajući jedan od romana koje sam iskopao iz papirnog otpada, u međuvremenu sam saznao da je Dostojevski sobe poput moje u malenim stanovima opisivao kad mu je zatrebalo prikladno mjesto za smještaj najveće sirotinje. Živio sam ondje u čudnim okolnostima. Primjerice, noću sam mokrio u sudoper jer nisam želio u pidžami izlaziti na mračan i hladan hodnik, na kojemu su čudno zveckale rasklimane podne pločice.

Odnos M. i mene prvih je nekoliko godina bio uglavnom pošteđen tragedija. Nesklad među nama, jer smo po naravi bili vrlo različiti, prihvaćali smo djelomično sa znatiželjom, a djelomično i sa slijepom bezbrižnošću. U međuvremenu, te su suprotnosti postajale sve očitijima, a odnos nam je doživio neobičan obrat i više nije bio onakav kakav bi trebao biti.

U malenu stanu bilo nam je teško izbjegavati jedno drugo. Ja sam u to vrijeme uglavnom pisao noću, i to u

kuhinji na prozorskoj klupčici. Bio sam uvjeren da vatra mojega talenta najvidljivije plamti dok je okružena dubokom tamom. M. je obično ustajala rano te odlazila na faks ili posao. Imala je naviku ujutro jurcati uokolo. U posljednjem trenu tražila bi ključeve i gubila živce. Nakon što bi izišla iz stana, ja sam se vraćao u krevet i ostajao u njemu sve do podneva, čak i onda kad bih se već odavno naspavao. Moguće je da sam prolazio i kroz depresivnu fazu.

U stan ispod našega uselili su se novi stanari, koji nisu ništa radili i uvijek su slušali glazbu na najglasnije. Poslijepodne sam sjedio za stolom s čepićima u ušima i nastavljao unedogled doradivati ista dva romana koja sam napisao još u ranim dvadesetima. Nisam se mogao natjerati da započnem pisati treći roman, dokle god sudbina onih koje sam već napisao ne bude riješena. Međutim, njih nisam ispuštao iz ruku, već sam neprekidno u njima otkrivao nove nedostatke i bilo mi je jasno da sam još uvijek na početku. Mozganje o formi i jeziku, višesatno sjedenje i razbijanje glave nad pojedinim rečenicama – grebao sam po njima sve do krvi. Pritom sam se sadržajem bavio samo usputno, što se možda čini naivnim. Ali barem sam bio dovoljno pametan da shvatim koliko malo znam o formi i jeziku.

A o životu sam znao još i manje. Bio sam ono za što je velški pjesnik Dylan Thomas pronašao prikladnu sliku: „Dječak koji je progutao rječnik.”

Već sam godinama prije odlučio da ću, nakon što nešto potražim u rječniku, uvijek pregledati obje stranice u potrazi za korisnim riječima kojima se dotad nisam aktivno služio. Kad bih god otkrio jednu od njih, zapisivao sam ih u bilježnicu.

*oživljavanje interijera
glede
ushićenost
pribivanje
pripitomljavanje
prozorska žičana rešetka*

U nekim aspektima moje pisanje godinama uopće nije bilo pisanje, već samo dotjerivanje. Danas više ne mogu reći koliko je listova papira *Strohbach & Pötscher* prešlo preko mogega stola, ni koliko mi je vremena nepovratno iscurilo iz ruku. Ponekad bih noću zaspao na prozorskoj klupčici u kuhinji. A onda se ujutro nervozno osvrtao na godine koje sam protratio. Dok sam se okretao za njim, osjećao sam se kao da mi na leđa pada kiša kamenja.

Osjećao sam krajnju nelagodu. Pomislio sam: „Nadam se da mi se sve ovo jednoga dana neće osvetiti.”

I moji su krugovi po gradu također bili jedna od tih stvari. Već sam gotovo tri godine redovno odlazio u njih, a to situaciju nije činilo nimalo boljom. Njima sam financirao svoju neuspješnu književnu karijeru i uspijevao se održavati iznad površine, s obzirom na to da sam proučavanjem aukcijskih kataloga, koje sam također pronašao u starome papiru, stekao solidno temeljno znanje o raznim područjima kolekcionarstva. Međutim, cijena toga bila je da mi je taj posao oduzimao sve više vremena, čime je pisanje dodatno gurnuto u drugi plan. Tako da mi taj hobi na kraju više nije omogućavao pisanje, već mu je stajao na putu.

Dugačke šetnje s vremenom su izgubile svu romantiku pretvorivši se u dosadno, usamljeno pješaćenje,

dok mi je neizvjesna budućnost poput mlinskoga kamena visjela nad glavom. Hodanje, hodanje, hodanje. A s vremena na vrijeme, kad bi mi pala na pamet kakva jasna misao, odmahnuo bih glavom te među lopaticama osjetio neobičnu prazninu.

Čak ni desetljeća koja su otad prošla nisu uspjela preobraziti taj očaj. Kroz prašnjave, vrele ulice, vlažno, masno lišće, škripavi snijeg, godinu dana, dvije godine, tri godine. Stare kuće u međuvremenu su srušene, a nove izgrađene. Neka budilica, koja je više od godinu dana svakoga dana po sat vremena zvonila u nekome nenaseljenom stanu s otvorenim prozorom uvijek u isto vrijeme, u međuvremenu je isključena ili joj se napokon ispraznila baterija.

Gotovo sam svaki put nešto donosio kući, a gotovo je uvijek nešto od toga trebalo popravljati. Tad su na stolu ležale oštećene knjige, koje bi bile iznimno vrijedne da su bile u boljem stanju. Vjerojatno su bačene zbog dotrajalosti i raspadanja. Što s njima? Imao sam postolarski konac, ljepilo i veliku kolekciju raznovrsna papira. Međutim, popravci najčešće nisu iz prvog pokušaja ispadali onako kako sam želio. Bili su to sati i sati borbe s takozvanim kuglama iza ugla. Prije nego što bi rezultat konačno bio vidljiv, izgubio bih još barem pola dana.

Prečesto sam bio zaokupljen ormarom lijevo pokraj kreveta, koji je u međuvremenu dobio drugo ime: *Depo*. U njemu je, u dvama nizovima, jedan kraj drugoga, stajalo deset kutija za banane, u kojima su se nakupljale knjige. Možda bi bilo točnije reći: osrednje knjige. Jer osrednjost ima tendenciju da se ukorijeni – još jedna zamka. Dobre stvari brzo se prodaju, dok se loše brzo

bace. Međutim, između dobrih i loših postoji teško shvatljiva siva zona, koja me cijeli život mori.

Pogled bi mi često, dok sam sjedio za pisačim stolom, odlutao na *Depo*, kao da ga je magično privlačio. Tad bih odlazio do njega, vadio kutije i sortirao čisto ništavilo. Općenito, bilo je to besmislenije od buljenja u zid. Možda bih odabrao pet do šest knjiga i bacio ih natrag u kantu za recikliranje. Međutim, nakon toga bi me preplavila beskorisnost cijeloga pothvata, pa sam provodio još pola sata filozofirajući o toj temi i govoreći samomu sebi koliki sam idiot i kako zaslužujem da me se šutne u dupe jer toliko vremena trošim uzalud.

U to sam vrijeme uživao u rastresenosti. Ne znam ni sam zašto. Danas to više nije tako. Neprekidno sam imao potrebu sortirati knjige, a to mi je sortiranje oduzimalo sve više vremena, mnogo više nego što sam isprva planirao.

Pređa mnom gomilale su se hrpe knjiga i imao sam osjećaj da si na taj način uništavam vlastitu budućnost.

Kad bi se M. vratila kući, bio sam potišten. Nisam se usudio priznati joj da mi se hobi pretvorio u zlu čaroliju, koja me je obuzela. M. je obožavala kad smo vikendom odlazili na buvljake ili kad smo i sami prodavali na njima. Za nju, koja je već za vrijeme studija izgradila novinarsku karijeru, to je bila avantura, međutim, ja sam je sve više doživljavao kao slijepu ulicu. Među nama često je dolazilo do trzavica. Kao što sam već spomenuo, moguće je da sam prolazio kroz depresivno razdoblje. Ono što, međutim, sa sigurnošću mogu reći, jest da je gotovo kompulzivno slaganje knjiga sažimalo svu besciljnost i rezignaciju mojega života. Sve mi je

izmicalo iz ruku. Okružen mnoštvom knjiga i hrpom besmislenih papira, tonuo sam kao u živi pijesak.

Stvarnost mojege svakodnevnog života bila je u oštroj suprotnosti s onime što sam izvorno zamišljao kao želju i nadu. Godinama sam sebe uvjeravao kako odlazak u Beč i život punim plućima, uz istodobno studiranje, predstavlja najbolju stvar kojoj sam se mogao nadati. Da ću imati život koji će mi širom otvoriti sva vrata i pružiti mi neograničene mogućnosti, ili ako ne već neograničene, onda barem neiscrpne. U svakom slučaju, da će transformacija koja me je očekivala ovisiti jedino o mojim željama, mojoj mašti i hrabrosti.

Zamišljao sam sve toliko lijepim. A kad bih na ulici ugledao ljude kako rade isto što sam radio i ja, otrcane umirovljenike i pretile žene, kako se saginju u kontejnere sa smećem, preplavio bi me užas. Zar je to ono za što sam predodređen? Je li to ono što ću postati? Jesam li već takav? Upomoć! To nipošto ne želim! Svoje sam sablasti redovno imao prigodu promatrati vlastitim očima, jer nisam bio jedini koji luta bečkim ulicama, a u drugima sam vidio slike svojega budućeg ili sadašnjeg života. I to me je potreslo. Što to radiš!? Zašto to činiš?! Jesi li poludio?! To je put prema ludilu! Skrećeš s pravoga puta! Tratiš svoje vrijeme! A to se vrijeme nikad više neće vratiti! Na kraju ćeš završiti poput ovih! Dobro ih pogledaj!

Imao sam snažan osjećaj za to koliko se čovjek može izgubiti u takvu životu. Gledajući unatrag, mislim da je i moja tjeskoba proizlazila iz spoznaje da sam za glavio, iz svijesti o tome i nepoduzimanja ničega da iziđem iz takva stanja.

M. i ja s našom smo se vezom našli u slijepoj ulici. Premda smo sebi govorili da je velika ljubav vrijedna truda, mislim da smo potajno oboje znali da se toj velikoj ljubavi bliži kraj. Ima veza koje su neko vrijeme dobre. No onda to vrijeme istekne. Mi si to dugo vremena nismo željeli priznati.

Ni kao književnik također se nisam micao s mjesta. Bavio sam se raznoraznim aktivnostima, samo jednu sam zapostavio – pisanje. Ponekad sam se pitao: čemu sve ovo služi? Očit odgovor glasio je: ničemu.

Moji krugovi po otpadu, kao što mi je govorila već i sama riječ, nisu donosili nikakav napredak, samo su dodatno zaokruživali moju nesreću i činili je potpunom. U svojoj sam se ludosti vrtio u krug, jer zbog svoje nesposobnosti nisam uspijevaao napredovati dalje od puka popunjavanja kućnoga proračuna. Osim financijske koristi, taj je dio mojega svakodnevnog života bio i ostao potpuno neproduktivan. Knjige koje sam donosio kući, mogao sam, zaboga, kupovati i na buvljaku.

Ti krugovi nisu imali nikakav vidljiv ili primjetan utjecaj na moje pisanje. Doduše, povremeno sam kući donosio veće svežnjeve privatnih pisama, pa čak i dnevničke. Međutim, oni su svoju vrijednost imali u valuti koja za mene nije bila konvertibilna. Dok sam ih čitao, jezik kojim su bili pisani činio mi se prozaičnim, a sadržaj previše svakodnevnim, s tendencijom prema tjeskobnom. Zašto nisam bio u stanju procjenjivati informacije koje sam dobivao? Mislim da je razlog tomu bio ponajprije taj što mi je na putu stajala moja strast prema jeziku. Ona mi je zaklanjala pogled i sprečavala me da vidim ono što je važno. Nisam mogao shvatiti

zašto si ljudi jednostavnim rečenicama priopćavaju jednostavne, svakodnevne stvari, stvari koje su mi sve već bile poznate. Koje su svima poznate!

Jednom prigodom pronašao sam deset malenih dnevnika neke supruge oftalmologa. On je bio pijanac koji je imao nebrojene ljubavnice. Supruga je bila recepcionarka u njegovoj ordinaciji, što joj je donosilo više kritika nego zahvalnosti. Premda samoj sebi to nije željela otvoreno priznati, bila je zaljubljena u jednoga glumca iz *Burgtheatera*, s kojim je razgovarala telefonom prije kazališnih premijera. I uvijek je imala upaljene nokte.

Sve mi je to bilo previše blijedo. Nije mi se dalo pokucati na vrata sumornoj stvarnosti koja mi je bila dobro poznata iz roditeljske kuće te sam se zakleo da ću je izbjegavati kad god budem mogao. Žudio sam za šarenilom života. A to je šarenilo lebdjelo zrakom. M. i ja nosili smo traperice u boji, ona zelene, ja crvene. A u kinu smo gledali filmove s mnoštvom boja: *Žene na rubu živčanog sloma* Pedra Almodóvara, *Piano* Jane Campion, *Chungking Express* Wong Kar-Waija. Obožavao sam takvu vrstu filmova. Tako sam zamišljao život. Uhhhh! Čvrsto sam vjerovao da pravi život postoji, negdje daleko od ovoga koji sam upropastio. Sasvim sigurno! Samo zato što sam bio isključen i, zbog svojih strahova štedljiv daleko više nego što je bilo potrebno, to nije značilo da pravi život ne postoji.

Svoje sam čežnje preusmjerio na pisanje približavajući se stvarnomu životu kroz književnost. O tome je riječ u romanu *Palucanje divljeg ognja*. Da me je netko tad uvjeravao kako *pravi život već živim*, poricao bih to, ili bih u najmanju ruku bio silno zapanjen.